4. ÜNİTE

KUR’AN'I ANLAMA VE YORUMLAMA

Hazırlık Soruları

- Kur’an-ı Kerim’i anlamak ve yorumlamak bizlere neler kazandırır?
- Meal ve tefsir çalışmalarında önemli olan siyâk ve sibâk kavramları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- Leheb suresinin nazil olduğu ortam sizce nasıldır?
- Kur’an-ı Kerim’in sünnetle tefsiri sizce nasıl yapılmıştır?
- İman, ibadet ve ahlakla ilgili birer ayet söyleyiniz.

1. Kur'an'ı Anlama ve Yorumlama

Anlam, “bir kelimenin, bir önermenin, bir tasarımın, bir düşüncenin ya da bir eserin anlatmak istediği şey”dir.[1] Anlama, duyu vasıtalarımızla algıladığımız bir kelimenin, sözün, işaretin, metnin anlatmak istediği düşünce veya duygunun kavranmasıdır.[2] Kur’an-ı Kerim’i anlama ise onun söz-anlam ilişkilerini bütün yönleriyle kavramaktır.

Kur’an-ı Kerim’i anlamanın altı unsuru vardır:

1. Anlatan: Allah (c.c.)
2. Anlayan: İnsan
3. Anlatılan: Ayetlerdeki konu ya da konular
4. Bağlam: Ayetlerin Kur'an-ı Kerim’deki yeri (metinsel bağlam) ve indiği ortam (harici bağlam)
5. Doğru anlam
6. Anlama[3]

Yorum, bir yazının veya bir sözün, ilk bakışta anlaşılması güç yönlerini açıklayarak anlaşılır hale getirme; yorumlama ise yorum işini yapmaktır. Müfessirin bir kelime veya cümlenin hangi anlamda kullanıldığını, ne dediğini, onunla neyin kastedildiğini ortaya koymasına yorum yapma denir. Tefsir literatüründe yorumlamayı anlatmak için tefsir ve tevil kavramları kullanılır.

Yüce Allah, Kur’an-ı Kerim'i okumamızı ve ayetleri üzerinde düşünerek anlamamızı ister:

﴿ كِتَابٌ اَنْزَلْنَاهُ اِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُٓوا اٰيَاتِه۪ وَلِيَتَذَكَّرَ اُو۬لُوا الْاَلْبَابِ ﴿٢٩﴾ ﴾

“Bu (Kur’an-ı Kerim), aklı olanların ayetlerini düşünmeleri ve öğüt almaları için sana indirdiğimiz kutlu bir kitaptır.”[4]

﴿ حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْز۪يلٌ مِنَ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِۚ ﴿٢﴾
كِتَابٌ فُصِّلَتْ اٰيَاتُهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَۙ ﴿٣﴾ ﴾

“Hâ Mîm! O, Rahmân Rahîm Allah’ın indirmesidir. Bilen bir toplum için Arapça bir Kur’an-ı Kerim olarak ayetleri anlayacağınız dille ifade edilmiş bir kitaptır.”[5]

Kur’an-ı Kerim’i tanımamız ve anlamamız, için bu işin usulüne uygun ve ciddi bir şekilde yapılması gerekir. Bunun nasıl yapılacağına ve hangi kurallara uyulacağına dair bilgiler, Ulûmu’l-Kur’an ve Tefsir usûlü kitaplarında vardır. Yorumlamanın nasıl yapılacağını ise Tefsir usûlü öğretir.

NOT EDELİM

﴿ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ ﴾

“And olsun biz, Kur’an’ı öğüt almak için kolaylaştırdık. Öğüt alan yok mudur?”
(Kamer suresi, 17. ayet)

LİSTELEYELİM

Kur’an’ın tefsirine niçin ihtiyaç duyulduğunu maddeler halinde yazınız.

....
....
....
....
....
....

1 Bedia Akarsu, Felsefe Terimleri Sözlüğü, Ankara, 1975, s. 18.
2 Muhsin Demirci, Tefsir Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 2009, s. 17.
3 Muhsin Demirci, Tefsir Terimleri Sözlüğü, 17; Halis Albayrak, Tefsir Usûlü, s. 124.
4 Sâ'd suresi, 29. ayet.
5 Fussilet suresi, 1-3. ayetler

Peygamberimiz hayatta iken Kur'an-ı Kerim'in anlaşılmasına dair hem açıklamalar yaptı hem de onu uygulayarak anlamanın hayata yansımasını gösterdi. Sahabe de Kur'an-ı Kerim'i anlamaya, yaşamaya ve başkalarına açıklamaya büyük çaba gösterdi. Tâbiin döneminde bu çaba, biraz farklılaşarak ve hız kazanarak devam etti. Bu arada ayetleri anlama ve yorumlama konusunda bazı problemler belirdi. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in iniş tarihinden uzaklaşılıyor, İslam'ı iyi bilenler azalıyor, farklı dilleri konuşan ve çeşitli kültürlerde yetişmiş insanlar Müslüman oluyordu.[6] İşte bu sıralarda Kur'an-ı Kerim'in doğru anlaşılması ve hayata aktarılması için iki adım atıldı. İlk olarak, ileri gelen bilginler, ayetleri insanların anlayacağı şekilde, fakat ilmi disiplin içinde tefsir etmeye başladı. Böylece tefsir ilminin temelleri atılmış oldu. İkincisi de Kur'an-ı Kerim'i incelemeye ve tefsir yapmaya yardımcı bilgiler toplanmaya başlandı. Zamanla onlara Ulûmu'l-Kur'ân (Kur'an İlimleri) denildi. Bu arada yavaş yavaş Kur'an-ı Kerim'i tefsir etmede uyulması öngörülen birtakım kurallar koyma gereği ortaya çıktı. İşte bu kurallara, Kur'an-ı Kerim'i anlama ve yorumlama yöntemine özel "temel ilkeler" denilmektedir.

NOT EDELİM

﴿ يَهْدٖي بِهِ اللّٰهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ بِاِذْنِهٖ وَيَهْدٖيهِمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقٖيمٍ ١٦ ﴾

"Allah, o (Kur'an) ile rızası peşinde olanları selâmet yollarına iletir ve onları izniyle, karanlıklardan aydınlığa çıkarıp kendilerini dosdoğru bir yola iletir." (Mâide suresi, 16. ayet)

2. Kur'an'ı Anlama ve Yorumlama Yönteminde Temel İlkeler

Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah'ın son peygamberi Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirdiği ilahi kitaptır. Dili Arapçadır, İslamın temel kaynağıdır. Bu yüzden herhangi bir kitap gibi okunup anlaşılmak istenirse hatalar yapılabilir. Zaten onun anlaşılması ve yorumlanması için konulan özel ilkeler de hatalara düşmeyi önlemek içindir. Bu ilkelere bağlı kalınarak okumaya ve anlamaya çalışıldığı müddetçe yanlışa düşme oranı azalır. Kur'an-ı Kerim'i tefsir etmek isteyen müfessir de bu kurallara uyarak tefsirini yazmak zorundadır. Bunu yapmazsa ayetlerin anlamına ve maksadına uygun olmayan bir tefsir ortaya koymuş olabilir.

Kur'an-ı Kerim'i anlamada ve yorumlamada temel ilkeler şunlardır:

1. Arap diline vukufiyet
2. Kur'an'ın Kur'an ile tefsiri
3. Kur'an'ın sünnet ile tefsiri
4. Kur'an'ın sahabe ve tâbiinin görüşleri ile tefsiri
5. Nüzul ortamını dikkate alma
6. Bilimsel verilerden faydalanma

YORUMLAYALIM

"Allah (c.c.) yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler, Rablerinin verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak rızıklandırılmaktadırlar."

(Âl-i İmran suresi, 169. ayet)

Yukarıdaki ayeti yorum metodu ilkeleri doğrultusunda yorumlayınız.

6 İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi, C 1, s. 113 vd.

Kur'an-ı Kerim'i anlama ve yorumlamanın temel ilkeleri

1. Arap diline vukufiyet
2. Kur'an'ın Kur'an ile tefsiri
3. Kur'an'ın sünnet ile tefsiri
4. Kur'an'ın sahabe ve tâbiinin görüşleri ile tefsiri
5. Nüzul ortamını dikkate alma
6. Bilimsel verilerden faydalanma

Bunlara ilaveten gözetilmesi gereken şu ilkeler de vardır: Metinsel bağlam ve Kur'an-ı Kerim bütünlüğü, ayetlerin iniş sebepleri, önceki müfessirlerin yorumlarından yararlanma, Kur'an-ı Kerim'in ilgilenmediği konulara girmeme, zorlama yorumlar yapmama, akıl ile elde edilen sonuçlara değer verme, dinin gayesini ve hedefini gözetme.

Bu sayılan kuralların hiç birisi tek başına Kur'an-ı Kerim'in tamamını anlama ve yorumlamada yeterli değildir. Her birinin ayrı bir yeri ve değeri vardır. Bu bölümde ilk altı maddedeki ilkeler ayrıntılı bir şekilde açıklanacak diğerlerine de yeri geldikçe değinilecektir.

2.1. Arap Diline Vukufiyet

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın (c.c.) kelamıdır, İslam'ın aslını ve özünü anlatır. Bu nedenle, çok çeşitli konulara ve zengin bir içeriğe sahiptir. O, insana gelmiş, anlatacaklarını muhatabının anlayacağı şekilde anlatabilmek için onun dilini, Arapça'yı kullanmıştır. Bu dili kullanarak, harika bir anlatım tarzı ve en güzel ifade biçimleri ile muhatabını kendisine bağlamıştır. Onun amacı, anlatacaklarını en güzel tarzda söylemek, böylece meramını ve maksadını en uygun dille anlatmaktır. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'in kendine özgü dil yapısı ile ayetlerinin anlamı, ayrılmaz bir bütündür.

Kur'an-ı Kerim'i anlama ve yorumlamada öncelikle onun dil açısından incelenmesi gerekir. Kur'an-ı Kerim dilinin kendine özgü bir yapısı ve çok çeşitli üslup özellikleri vardır. Esaslı bir dil incelemesi ayetlerin çözümlemesinde başarıya götüren ilk aşamadır.[7] Böylesi bir incelemeyi yapmadan, ayetler doğru bir şekilde anlaşılamaz.

"Biz onu, anlayasınız diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik."
(Yusûf suresi, 2. ayet)

Ayetler üzerinde dil incelemesi yapılırken mutlaka Arapçanın dil kaidelerine uymak gerekir. Yine ayetlerdeki incelikleri, mantığı, kelimelerin hangi mana için kullanıldıkları ve nüzul çağındaki Arapçanın özelliklerini, sarf, nahiv, cahiliye şiiri, belağat, deyimler vs. dikkate almak gerekir. Belağat, Arapça'nın edebi kaideleri ve sanatlarını içerecek şekilde konuşmak veya yazmak demektir. Kur'an-ı Kerim, Arapça'nın en güzel tarzlarını ve sanatlarını içinde barındıran harika bir dil yapısına sahiptir. Bu nedenle onun dil inceliklerini, kelimelerin ve ifadelerin ayetlerde hangi anlamlarda kullanıldıklarını tespit etmeden Kur'an-ı Kerim'in manası sağlıklı bir şekilde tespit edilemez.

"Kur'an-ı Kerim'in dili" derken kendi orijinal dili kastedilmektedir. Onu orijinal dilinden okumak ile tercümesi veya tefsirinden okumak aynı şey değildir. Çünkü her dilin ifade tarzı, söylem biçimi ve mantığı farklıdır. Bu yüzden o, öncelikle kendi dilinden okunup anlaşılmaya çalışılmalıdır.

7 Zerkeşî, el-Burhân, C 2, s. 173-174.

Kur'an-ı Kerim'i tefsir veya tercüme edecek bir kimsenin iyi derecede Arapça bilmesi, ayrıca kendi dilinin inceliklerine de vâkıf olması gerekir. Aksi takdirde o tefsir ve tercüme gayesine ulaşamaz. Yine Kur'an-ı Kerim'i anlamak isteyen okuyucu veya tefsir yapan kişi, vahiy dilini çözmekle uğraştığını unutmamalıdır. Her ne kadar ayetleri oluşturan kelimeler günlük dilden alınmışsa da bazı kavramların içeriği değiştirilmiş ya da sadece dinî anlam yüklenmiştir. Mesela, اٰيَةٌ kelimesi Kur'an-ı Kerim öncesi günlük dilde *"işaret, alamet"* anlamında kullanılırken, Kur'an-ı Kerim'de *"işaret"*;[8] "Allah'ın (c.c.) peygamberlere gönderdiği vahiy"; "Allah'ın (c.c.) yüce kudretinin işareti" ve "mucize"[9] anlamlarında kullanılmıştır.

Kur'an-ı Kerim'i dil bakımından incelemede bize en fazla yardım eden bazı kaynaklar şunlardır:	
Arapça sözlükler	Halil b. Ahmet, Kitâbu'l-Ayn; İbn Manzûr, Lisânu'l-Arab
Kur'an-ı Kerim sözlükleri	er-Râgıb el-İsfehânî, el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân; İbnü'l-Cevzî, Nüzhetü'l-'Uyûn en-Nevâzir
Kur'an-ı Kerim ilimleri kitapları	Mukâtil b. Süleyman, el-Eşbâh ve'n-Nezâir; en-Nisâbûrî, Bâhiru'l-Burhân fî Meâni Müşkilâti'l-Kur'ân

2.2. Kur'an'ın Kur'an ile Tefsiri

Kur'an-ın Kur'an ile tefsiri; bir konuyu, bir ayeti ya da ayetteki bir cümleyi hatta kelimeyi başka ayetler yardımıyla açıklamaktır. Kur'an-ın Kur'an ile tefsirinde yapılan işlem, Kur'an-ı Kerim içindeki bir ifadeyi yine Kur'an-ı Kerim bütünlüğü içerisinde anlamak veya açıklamaktır. Kur'an-ı Kerim'in en iyi tefsirinin yine Kur'an-ı Kerim yardımıyla olacağı, ayetlerin bir kısmının diğer bir kısmını tefsir ettiği, genel kabul gören bir kaidedir. Tefsir alimleri bu durumu, Kur'an'ın Kur'an ile tefsiri (*tefsîru'l-Kur'ân bi'l-Kur'ân*) ya da ayetin ayetle tefsiri saymıştır. Bu ilke, tefsir yapılırken ihmal edilmemesi gereken kaidelerindendir.

Ayetleri bu şekilde açıklamanın ilk örnekleri Resûlullah ile başlar. Abdullah b. Mesud şöyle anlatır: **"İman edip de imanlarına zulmü bulaştırmayanlar var ya! İşte emniyette olmak onların hakkıdır. Doğru yolu bulmuş olanlar da onlardır."**[10] ayeti indiğinde durum sahabeye ağır geldi. Hz. Peygamber'e "Hangimiz kendine zulmetmez ki!" dediler.

DEĞERLENDİRELİM

"Sonra şüphesiz o Kur'an-ı Kerim'i açıklayıp yorumlamak bize düşer."

(Kıyâmet suresi, 19. ayet)

Yukarıdaki ayeti okuyunuz ve Kur'an'ın Kur'an ile tefsiri açısından değerlendiriniz.

8 bk. Yûsuf suresi, 35. ayet; Âl-i İmrân suresi, 97, 190. ayetler; Bakara suresi, 99, 252. ayetler; İsra suresi, 101. ayet.
9 bk. Âl-i İmran suresi, 190. ayet; İsra suresi, 101. ayet.
10 En'âm suresi, 82. ayet.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an-ı Kerim'in üzerinde inceleme yapılırken, farklı zamanlardaki anlatımların iç bağlantıları araştırılmalıdır.

İç bağlantılar şu üç farklı düzeyde değerlendirilebilir:

1. Ayet bütünlüğü
2. Suredeki yakın çevre ilişkileri (siyâk-sibâk).
3. Kur'an-ı Kerim bütünlüğü.

NOT EDELİM

"Ribâ (faiz) yiyen kimseler, şeytan çarpan kimse nasıl kalkarsa ancak öyle kalkarlar. Bu ceza onlara, 'alış-veriş de faiz gibidir' demeleri yüzündendir. Oysa Allah, alışverişi helal, faizi de haram kılmıştır. Bundan böyle her kim, Rabbinden kendisine gelen bir öğüt üzerine faizciliğe son verirse, geçmişte olanlar kendisine ve hakkındaki hüküm de Allah'a kalmıştır. Her kim de yeniden faize dönerse işte onlar cehennem ehlidirler ve orada süresiz kalacaklardır."

(Bakara suresi, 275. ayet)

Ayetin ilk cümlesi esas alındığı zaman bazı insanların kıyamet gününde şeytan çarpmış kimseler gibi kalkmalarının sebebinin, sadece faizi yemeleri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ayetin devamı okunduğunda bu şekilde kalkanların faizi yemekle yetinmeyip ayrıca onu alışverişe benzetmek suretiyle helal sayanlar olduğu ortaya çıkmaktadır.

(Ali Bakkal, Tarihten Günümüze Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü, s. 14)

Bunun üzerine O da ayette kastedileni şöylece açıkladı: "Zannettiğiniz gibi değil. Buradaki zulüm Lokman'ın oğluna dediği şu sözdeki zulümdür: **"Evladım sakın Allah'a ortak koşma. Çünkü şirk büyük bir zulümdür."**[11] Görüldüğü gibi, Allah'ın Elçisi bu cevabıyla En'âm suresi 82. ayetinde bahsedilen zulmü, Lokman suresinin 13. ayeti ile açıklamıştır.

Kur'an-ı Kerim, yirmi üç yılda inmiş bir kitap olduğu için yerleştirilmek istenen kurallar, hükümler ve problemlere çözüm amacıyla gönderilen ayetler, aynı anda inmemiş aksine zamana yayılmıştır. Kur'an-ı Kerim'in inmeye başladığı ilk yıllarda kısaca bahsedilen bazı hususlar, ilerleyen yıllarda genişçe işlenmiştir. Bir yerde çok kısa işaret edilen konu, başka bir yerde uzunca anlatılmıştır. Kur'an-ı Kerim incelenirken, işte bu farklı zamanlardaki anlatımların iç bağlantıları araştırılmalıdır. İç bağlantılar şu üç farklı düzeyde değerlendirilebilir:

Ayet bütünlüğü, suredeki ayetler arası ilişki (siyâk-sibâk), Kur'an-ı Kerim bütünlüğü.[12] Ayet bütünlüğü, en dar çerçevedir. Bir ayet tefsir edilirken ondaki bütün unsurlar göz önüne alınmalıdır. Ayet içinde dikkat çeken bir kelime diğer kelimelerden kopuk, kendi başına anlaşıldığında bir eksiklik veya yanlışlık yapılabilir. Fakat kelime ve cümleler, ayetin tamamında anlatılan mevzu ile bir arada değerlendirildiğinde mana net bir biçimde ortaya çıkar.[13]

İkinci düzey suredeki ayetler arası ilişkidir. Surelerde bazen birkaç konu işlenir. Bir konu ile ilgili ayetler peş peşe sıralanır ve bir pasaj oluşur. Bu tür yerlerde şayet bir kelime veya cümle inceleniyorsa, ondan önce ve sonra gelen diğer ayetlerle birlikte değerlendirilir. Buna siyâk-sibâk ilişkisi, başka bir deyişle ayetin öncesi ve sonrası ile bağlantısı *"metinsel bağlam"* denir. Eğer bu bütünlük gözetilmezse parçacı bir yaklaşım ortaya çıkar ki bu sakıncalı bir tefsir olur. Çünkü böyle bir yorum, pasajdaki fikri bütünlükten, asıl konudan, verilmek istenen mesajdan ve gözetilen hedeften uzaklaştırır. Mesela bazı müfessirler **"Ne Mesih Allah'a kul olmaktan çekinmiştir ne de büyük melekler..."**[14] ayetini tefsir ederken, melekler ile insan karşılaştırması yapmıştır. Halbuki burada bir karşılaştırma yapılmamaktadır. Mesele şudur: Hristiyanların 'İsa Mesih Allah'ın oğlu olduğunu iddia ediyor, müşrikler de 'melekler Allah'ın kızlarıdır' diyorlardı. Ayet işte bu iddiaları reddetmektedir.

11 Taberî, Câmi'u'l-Beyân, C 9, s. 370; İbn Ebî Hâtim, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, C 4, s. 1333.
12 Halis Albayrak, Kur'ân'ın Bütünlüğü Üzerine, s. 43.
13 Halis Albayrak, Kur'ân'ın Bütünlüğü Üzerine, s. 44-56.
14 Nisâ suresi, 172. ayet.

Bir önceki ayetten itibaren Allah (c.c)’ın bir oğlunun olmadığı, olamayacağı; Mesih’in, yani Hz. İsa’nın da (meleklerin de) sadece Allah’ın kulu olduğu belirtilir ve Ehl-i kitabın bu konuda aşırıya gitmemesi uyarısı yapılır. Sonra da hem Mesih’in hem de meleklerin Allah (c.c)’ın kulu olmaktan başka bir varlık nedeninin ve amaçlarının olmadığı vurgulanır. Bu durumda ayet yorumlanırken bu çerçevede kalmak uygun bir tutum olacaktır.

Üçüncü düzey ise Kur’an-ı Kerim’in kendi içinde bütünlüğüdür. Kur’an-ı Kerim’in Kur’an-ı Kerim ile tefsiri denildiğinde, onun kendi iç bütünlüğü içinde yorumlanması akla gelir. O, Allah (c.c.) kelamı olması nedeniyle, baştan sona kendi içinde tutarlı, surelerin her birisi diğerleri ile bağlantılıdır. Bu nedenle onu, tek bir sure gibi kabul edenler bile olmuştur.[15]

Bütünü görmeden parça ile hüküm verilmemelidir.

Mesela, bir kıssa, bir surede özet olarak başka bir surede ise ayrıntılı anlatılmıştır. Böylece öncekinde kapalı kalan husus tekrar edildiği yerde açıklığa kavuşmuş olabilir. Kıssa tekrarları karşılaştırmalı bir şekilde gözden geçirilirse bu çok rahat görülebilir. Musa (a.s.) kıssası bunun en iyi örneğidir. İlk inen surelerden olan Nâziât ve Tekvir surelerinde birkaç cümle ile bahsedilen kıssa, sonra inen surelerde uzun uzadıya anlatılmıştır.

Bazen de bir mevzu insanların zihinlerine yerleşecek şekilde aynı ya da benzer ifadelerle birçok surede tekrarlanmıştır. Mesalâ, Allah’ın (c.c.) sevdiği mümin olmanın nasıl elde edileceğine ilişkin ayetler böyledir. Bunun yanı sıra bir kelime bulunduğu bağlama göre farklı anlamda kullanılmış olabilir. Mesela elli ayette tekrar eden *fesâd* kelimesi ve türevleri çok farklı kullanımlarıyla dikkat çeker. Bazen kozmik düzenin bozulması, bazen kişinin Allah’a (c.c.) karşı gelmesi, bazen de toplumsal gidişatın tahrip edilmesi ve teröre sebep olunması anlamlarında kullanıldığını görürüz. Bu ayetler bir arada değerlendirildiğinde Kur’an-ı Kerim’in hem bu kelime ile hangi ayette neyi anlattığı hem de fesâd konusunu nasıl işlediği ortaya çıkar. Bunun gibi birçok kelime, incelendiğinde Kur’an-ı Kerim bütünlüğü içerisinde nasıl bir anlam farklılığına sahip olduğu ortaya çıkar. Tabii ki bu işlemi yaparken dilden ve rivayetlerden yardım almak gerekecektir.

"Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın âyetlerini okuyan, (kötülüklerden ve inkârdan) kendilerini temizleyen, kendilerine Kitap ve hikmeti öğreten bir Peygamber göndermekle Allah, müminlere büyük bir lütufta bulunmuştur..."

(Âl-i İmrân suresi, 164. ayet)

Kur’an-ı Kerim bütünlüğünde birbirine zıt gibi gözüken durumlar, Kur’an-ı Kerim’i Kur’an-ı Kerim’le anlama tarzı netliğe kavuşturulabilir. Yine bir konuya ait hükümler farklı zamanlarda ve farklı surelerde açıklanarak tamamlanmıştır. Bu süreç takip edilerek ayetlerin birbiriyle açıklanması isabetli sonuca götürecektir. Son olarak bu metodu takip etmek suretiyle, bir konunun veya kıssanın neden tekrar tekrar sunulduğu tespit edilebilir.

15 Zerkeşî, el-Burhân, C 2, s. 173-174.

NOT EDELİM

Kur'an-ı Kerim kendisini dört şekilde tefsir eder:

Ayetin kendi içinde tefsiri;* Bakara suresi 187. ayette **"...siyah iplik beyaz iplikten ayırt edilene kadar sahurda yiyin için..." buyurulduktan sonra 'fecr' kelimesi ile bu kapalılık tefsir edilmiştir.

**Bir sonraki ayet ve ayetler tarafından tefsir edilmesi*; Bakara suresinin 2. ayetindeki 'takva sahipleri' bir sonraki 3, 4 ve 5. ayetlerde tefsir edilmiştir.

Ayetin aynı sure içinde tefsiri;* Mâide suresi 1. ayette **"...ileride size bildirilecek olanlardan başka En'am denen hayvanlar size helal kılındı..." buyurulmuştur. Aynı surenin 3. ayetinde haram kılınanlar açıklanıp tefsir edilmiştir.

Ayetin başka surede tefsir edilmesi;* Fâtihâ suresi 7. ayetinde **"...kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğun kimselerin yoluna bizi ilet!" buyurulmuş, bu kimseler Nisâ suresinin 69. ayetinde açıklanmıştır.

Bütün bu faydaları nedeniyle Kur'an-ı Kerim'in Kur'an-ı Kerim ile tefsiri, en güzel tefsir ilkesi kabul edilmiştir.[16] Tefsir tarihindeki müfessirlerin hemen tamamı tefsirlerinde bu ilkeyi esas almışlardır. Hatta sırf bu ilkeyi esas alarak tefsir yazanlar bile olmuştur. Çağımızda da bu ilkeye önem verilmektedir. Bu nedenle, Kur'an-ı Kerim'deki bir konuyu bu yolla araştırarak ortaya koymayı amaçlayan *Konulu Tefsir* tarzı çok itibar görmektedir.

Bir ayetin tefsiri başka ayet ya da ayetlerle net bir şekilde anlaşılıyorsa bu yeterli olabilir. Fakat dil incelemesi ve diğer ayetlerin yardımıyla hâlâ anlaşılamayan noktalar varsa, o zaman başka prensipler devreye girer. Bunların başında da rivayetler gelir. rivayetler ya Peygamberimizden ya da sahabe veya tâbiînden gelir. Peygamberimizden gelen riayetlerden yardım alınarak yapılan yoruma 'Kur'an-ı Kerim'in sünnet ile tefsiri' denir.

NOT EDELİM

Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) kitabını en iyi anlayan ve açıklayan insandır. Onun maksadını ondan daha iyi bilen kimse yoktur.

2.3. Kur'an'ın Sünnet ile Tefsiri

Tefsir faaliyeti, geleneksel olarak Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) ile başlatılır. Onun, Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması ve yorumlanmasına dair sözleri ve yaptıkları bu ilmin temelini oluşturur.[17] Hz. Peygamber'in vahiy yoluyla aldığı Allah (c.c.) kelamını tebliğ (ulaştırma) ve tebyin (açıklama) etmesi görevinin bir parçasıydı. Mâide suresi 67. ayet bunu beyan eder: **"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, onun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun..."** Bu nedenle Peygamberimizin ayetleri açıklamaya dair sözleri ve fiilleri Kur'an-ı Kerim'i en iyi açıklayan kaynak olmaktadır.

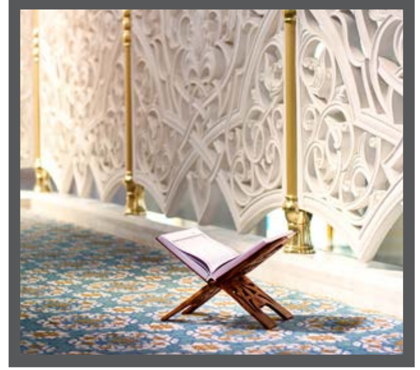
16 Zerkeşî, el-Burhân, C 2, s. 175; Fazıl Hasan Abbas, et-Tefsîr: Esâsiyyâtuhu ve İtticâhâtuhu, s. 123 vd.
17 Zehebî, et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn, C 1, s. 32-57; İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi, C 1, s. 41 vd.

Tefsir genellikle *rivayet* ve *dirâyet* diye ikiye ayrılır. Tefsir tarihinde yazılan tefsirler, bu iki yönteme göre yazılmıştır. Rivayet tefsiri Hz. Peygamber'in hadisleri, sahabe ve tâbiin sözlerine dayanır. Bir ayetin yorumuna dair rivayet, özellikle de hadis varsa, aklın hareket alanı biraz daralmış olur. Fakat rivayet olsa bile bu, artık her şey bitmiş anlamına gelmez. Rivayetle birlikte ayetler üzerindeki inceleme ve tahlil daha ileri boyuta taşınabilir.[18]

Allah'ın (c.c.) kitabını en iyi anlayan ve açıklayan insan Hz. Muhammed'dir (s.a.v.). Çünkü onun maksadını ondan daha iyi bilen kimse yoktur. Bu çerçevede ondan gelen sahih rivayetler, ayetlerin anlaşılmasında ve izah edilmesinde en değerli, vazgeçilmez kaynaktır. Söz konusu rivayetler, Taberî, İbn-i Ebî Hatim (ö. 939), Suyûtî (ö. 1505) ve İbn-i Kesir (ö. 1372) gibi müfessirlerin yazdığı tefsirlerde, Buharî (ö. 870) ve Müslim (ö. 874) gibi âlimlerin derlediği hadis kitaplarında yerini almıştır. Müslümanlar, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ait sözlerini, "hadis", fiillerini ise "sünnet" olarak kabul etmiş, böylece onları diğer sözlerden ayırmışlardır.

Allah Resûlü, bir keresinde Allah'ın (c.c.) cennetlikler için hazırladığı ödüllerden bahsederken, *"Orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir beşerin düşünemediği, hiç bilmediğiniz şeyler vardır.'* demiş sonra da eklemiştir: İsterseniz **'Hiçbir kimse, kendisi için memnun edici nelerin saklandığını bilemez.'[19]** ayetini okuyun."[20] Demek ki Allah Resûlü, cennetle ilgili fikrini, bu ayetin yorumundan çıkarmıştır. Bu misalde hadis, bir ayetin üstü kapalı geçtiği "saklanan şeyler"in neler olduğunu açıklamıştır.

Sünnetin yardımı ile ayetin maksadının tespiti, anlaşılması zor ifadelerin çözümü, genel hükümlerin sınırları, özlü anlatımların geniş izahı mümkündür.[21] Mesela, Hacc'ın farz oluşunu bildiren ayette, **"Kâbe'ye yol bulabilenlerin onu ziyaret etmesi Allah (c.c.)'ın insanlar üzerinde hakkıdır..."**[22] buyrulur. Bir adam bu ayetteki "yol bulabilenlerin" mealini sorunca Resûlullah , "azık" ve "binek" olduğunu söylemiştir.[23] Bunun gibi Kur'an-ı Kerim'de açıklanmayan haccın yapılışı, namazın kılınış şekli, zekâtın miktarı ve ibadetlerle ilgili diğer hususları Resûlullah'tan öğreniriz. Onun bunlar hakkında ya hadisleri vardır veya onun nasıl uyguladığına dair sahabeden gelen haberler vardır. Onlara bakarak ayetleri tefsir yaparız. Benzer şekilde suçlar ve günahlar için getirilen hükümlerin detayları Kur'an-ı Kerim'de yer almaz, onları yine Hz. Peygamber'in açıklamaları veya uygulamalarından öğrenir, ayetleri de ona göre detaylandırırız.[24]

"Andolsun Allah'ın Resûlü'nde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."
(Ahzab suresi, 21. ayet)

18 Zerkeşî, el-Burhân, C 3, s. 80.
19 Secde suresi, 17. ayet.
20 Zerkeşî, el-Burhan, C 2, s. 130; Secde suresi, 17, 32. ayetler.
21 Suyûtî, el-İtkân, C 2, s. 244-264.
22 Âl-i İmrân suresi, 97. ayet.
23 Taberî, Câmi'u'l-Beyân, C 5, s. 612.
24 İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi, C 1, s. 46-47.

PEYGAMBERİMİZDEN TEFSİR ÖRNEKLERİ

TEFSİR EDİLEN AYET	TEFSİR	TEFSİR ŞEKLİ
﴿وَاَذَانٌ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِه۪ٓ اِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْاَكْبَرِ اَنَّ اللّٰهَ بَر۪ٓيءٌ مِنَ الْمُشْرِك۪ينَ وَرَسُولُهُ...﴾ ***"Hacc-ı Ekber (en büyük hac) gününde Allah ve Resulünden insanlara bir bildiridir: Allah ve Resülü müşriklerden uzaktır..."*** (Tevbe suresi, 3. ayet)	Hz. Ali, Resûlullah'a bu ayette geçen [يَوْمَ الْحَجِّ الْاَكْبَرِ] Hacc-ı Ekber gününün hangi gün olduğunu sormuş, Peygamberimiz de Kurban Bayram'nın birinci günü olduğunu söylemiştir. (Tirmizî, Kitâbu't-Tefsîr, 10)	Peygamberimiz kendisine sorulan sorular üzerine bazı kelime ve ayetlerin anlamını açıklamıştır.
﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِت۪ينَ ﴿٢٣٨﴾﴾ ***"Namazlara ve orta namazlara devam edin. Allah'a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın."*** (Bakara suresi, 238. ayet)	[قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ: صَلٰوةُ الْوُسْطٰى صَلٰوةُ الْعَصْرِ] Resûlullah buyurdu ki: *"Orta namaz, ikindi namazıdır."* (Tirmizî, Kitâbu't-Tefsîr, 3)	Peygamberimiz kapalı (müphem) bir ifadeyi açıklamıştır (beyan).
﴿ف۪يهِ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ اِبْرٰه۪يمَۚ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ اٰمِنًاۜ وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَب۪يلًاۜ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَم۪ينَ ﴿٩٧﴾﴾ ***"Orada apaçık nişaneler, (ayrıca) İbrahim'in makamı vardır. Oraya giren emniyette olur. Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır."*** (Âl-i İmrân suresi, 97. ayet)	Peygamberimiz ayetteki [سَب۪يلًا] "yol" kelimesini [اَلزَّادُ وَالرَّاحِلَةُ] *"azık ve binek"* olarak tefsir etmiştir. (Tirmizî, Kitâbu't-Tefsîr, 4)	Hz. Peygamber mücmel ayetleri (delaleti açık olmayan, açıklamaya ihtiyaç duyulan ayetleri) tefsir etmiştir.
﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ اُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَٓاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَه۪يدًاۜ...﴾ ***"Böylece sizi orta bir ümmet yaptık ki insanlara şahit olasınız. Resul de size şahit olsun..."*** (Bakara suresi, 143. ayet)	Hz. Peygamber [اَلْوَسَطُ الْعَدْلُ] *"Orta, adalettir."* buyurarak ayette geçen [وَسَطًا] "orta" kelimesini [اَلْعَدْلُ] "adalet" olarak tefsir etmiştir. (Tirmizî, Kitâbu't-Tefsîr, 3)	Hz. Peygamber, bir kelimenin anlamını açıklamıştır (lügavî beyan).
﴿يَٓا اَيُّهَا الَّذ۪ينَ اٰمَنُوا ... وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوٰىۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَۜ اِنَّ اللّٰهَ شَد۪يدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾﴾ ***"Ey iman edenler! ... İyilik ve (Allah'ın yasaklarından) sakınma üzerinde yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerine yardımlaşmayın. Allah'tan korkun çünkü Allah'ın cezası çetindir."*** (Mâide suresi, 2. ayet)	Bu ayette ve başka ayetlerde geçen اَلْبِرُّ "iyilik" hakkında soru sorulduğunda Hz. Peygamber şöyle cevap vermiştir: [اَلْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ] *"İyilik, güzel ahlaktır."* (Müslim, Birr, 14)	Hz. Peygamber, bazen de kavramı tarif ederek tefsir etmiştir.

2.4. Kur'an'ın Sahabe ve Tâbiîn Görüşleri ile Tefsiri

Kur'an-ı Kerim'i anlama ve yorumlama sırasında takip edilmesi gereken bir ilke de sahabe ve tâbiîn sözlerini kullanmaktır. Bunun sebebini şöyle izah edebiliriz: Hz. Peygamber'den sonra Kur'an-ı Kerim'i anlama, kelime ve cümlelerinin manalarını derinlemesine kavrama ve tefsir etmede en yetkin nesil sahabedir. Sahabe Dönemi'nde dinî ve dünyevi bazı sorunlar ortaya çıktı. İşte Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması ve açıklanmasını içine alan tefsir ihtiyacı, böyle bir ortamda doğdu. Bu sorunlar yine sahabe tarafından çözüldü.

Sahabe, eğitim ve terbiyesini Hz. Peygamber'den almıştı. Kur'an-ı Kerim'in hayat tarzının uygulanışını ondan görmüş, gerektiği zaman ondan sorarak öğrenme şansına sahip olmuştu. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'in nüzulüne şahit oldukları için ayetlerin inişine sebep olan olayları biliyorlardı. Kısaca, sahabenin tefsir konusundaki üstünlüğü, nüzul dönemi olaylarını ve ayetlerin iniş sebeplerini bilmeleri, ayetlerde verilmek istenen hakiki manaya vâkıf olmaları nedeniyledir. Bu nitelikli bilgilere sahip olan sahabenin tefsiri ayetlerin nüzul sebeplerini aktarma, kelime veya ifadelerin manalarını belirtme, bir kelime veya ayetteki kapalılığı açıklama ve bazı ayetlerden hüküm çıkarmadan ibaret idi. Sahabeden gelen rivayetler, genel olarak ikiye ayrılır. Birincisi Hz. Peygamber'den duyarak ya da görerek naklettikleridir. Bunlara "merfû rivayet" denir. Hz. Ali'nin Bakara suresi 198. ayette bahsedilen vakfenin yeri hakkındaki şu hatırası bunun canlı örneğidir: "Resullullah Müzdelife'de sabahladığında Kuzeh tepesinin üzerinde durdu ve 'Burası vakfe yeridir. Müzdelife'nin her tarafı vakfe yeridir." dedi."[25] Buna göre Hz. Ali (r.a.), vakfe yerinin neresi olduğunu doğrudan Resûlüllah'tan (s.a.v.) hem duymuş hem de görmüştür. Bu tür rivayetler onun nüzul dönemindeki bilgi birikimini gösterir.

DEĞERLENDİRELİM

Sahabeden Ebu Huzeyfe (r.a) diyorki: "Bir keresinde Ali'nin yanına gittim. Dedi ki, 'Size, her müminin dikkate alması gereken bir söz söyleyeyim mi?' Biz de onaylayınca **"Başınıza her ne musibet gelirse kendi yaptıklarınız yüzündendir. O, yine de çoğunu affeder."** Şûrâ suresi, 30. ayetini okudu ve şunları ekledi; "Allah (c.c.), dünyada verdiği cezayı kıyamet günü tekrar vermekten ve dünyada gösterdiği toleransı aynen kıyamet günü de göstermekten imtina eder."

(İbn Ebî Hâtim, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, C 9, s. 327)

Yukarıdaki parçayı okuyunuz ve Kur'an'ın sahabe ve tâbiîn görüşleri ile tefsiri bağlamında değerlendiriniz.

25 Taberî, Câmi'u'l-Beyân, C 3, s. 522.

Sahabe rivayetlerin ikincisi, nüzul ortamı ve iniş sebeplerini anlatanlar ile kendi görüş ve içtihatlarına dayanarak ortaya koydukları yorumları içeren rivayetlerdir. Bunlara da "mevkûf rivayet" denir. Sahabeden gelen bu tür rivayetler de delil olarak kabul edilir. Mevkûf bir rivayet hakkında sahabe ittifak etmişse bu tür rivayetler bağlayıcıdır.

Sahabenin tefsirde kıymeti, kendi görüşleri ile ayetlere getirdikleri açıklama, yorum ve tercihlerinden kaynaklanır. Resûlullah ve ashabınınkiler dışında mutlak, nesnel bir bilgi, anlama ve özellikle yorum gerçekleşmemiştir, onlar özneldir.

Tâbiîn nesli sahabe gibi bizzat Kur'an-ı Kerim'in nüzul ortamında bulunmamıştır. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'i anlamak ve tefsir etmek için dil bilgisi yanında, ek bilgilere de ihtiyaçları vardı. Bunu sağlayan kaynak ise sahabe oldu. Onlardan çok şey öğrendiler. Mesela, tâbiin âlim Tâvûs (ö. 724), İbn-i Abbas'tan (ö. 687), **"Allah (c.c.) sizi farkına varmadan yaptığınız yeminlerden (bi'l-lağvi fî eymânikum) sorumlu tutmaz..."**[26] ayeti hakkında, kızgın anda yapılan yeminin lağvu'l-yemîn olduğu, onun da geçerli olmadığı bilgisini alıp rivayet etmiştir.[27]

Tâbiîn nesli tefsir yaparken sırasıyla Kur'an-ı Kerim'e, hadislere ve sahabeden öğrendiklerine müracaat ettiler. Ayrıca ihtiyaç dahilinde kendi reyleriyle de tefsir yaptılar. İşte bu yüzden onlar tefsirde önemli kaynak kabul edilmiştir.[28]

Bakara suresinin 65.ayetinde geçen **"... alçalmış maymunlar olunuz."** ifadesinin Tâbiîn âlimlerinden Mücahid, insan kamilliğinden hayvan rezilliğine dönüşme, onlar gibi sefil, rezil ve başıboş yaşamak anlamında yorumlamıştır. Buna göre "maymun olun" ifadesi; maymunlar gibi başkalarının emir ve egemenlikleri altında bulunun; hür ve bağımsız şekilde hareket etme nimetinden mahrum yaşayın şeklinde yorumlamıştır.[29]

Tâbiînin Hz. Peygamber ve sahabeden naklettiği sahih rivayetlerin alınması gerekir. Nitekim başlangıçtan günümüze kadar müfessirler tâbiîlerden gelen sağlam rivayetleri tefsirlerine almıştır. Fakat onların yaptıkları kişisel yorumlar, Peygamber (s.a.v.) ve sahabeninki kadar kesin değildir. Çünkü onlar bilgilerini Hz. Peygamber'den doğrudan almamışlardır. Bir de onların devrinde tefsire İsrailiyat girdiği için daha dikkatli olunmalıdır. Bu nedenle bazı müfessirler onların şahsi görüşlerini almamıştır.[30]

YAZALIM

Tâbiîn neslinin tefsirde önemli bir kaynak olmasının nedenlerini yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

....

BİLGİ KUTUSU

Nüzul sebebinin özel olması hükmün evrensel olmasına (sebebin hususiliği, hükmün umumiliğine) engel değildir.

26 Bakara suresi, 225. ayet.
27 Taberî, Câmi'u'l-Beyân, C 4, s. 26-27; İbn Ebî Hâtim, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, C 2, s. 410.
28 İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Tarihi, C 1, s. 116-120.
29 Tantavî Cevherî, el-Cevâhir fî Tefsiri'l Kur'ân, C 4, s. 277.
30 Zerkeşî, el-Burhân, C 2, s. 158; Fazıl Hasan Abbas, et-Tefsîr, s. 168-169, 183-185.

Ebu Hanife (ö.767) ise meseleye farklı bir boyut katmıştır. Onun şöyle dediği nakledilir: "Resûlullahtan gelenin başımızın üstünde yeri var. Sahabeden gelenler arasında tercihte bulunuruz. Tâbiîne gelince onlar da adam biz de adamız."[31] Bu söz Tâbiînin görüşlerini küçümseme değil, "onların yaptığı gibi hem öncekilerden alır hem kendi görüşümüzü belirtiriz." anlamındadır. Onların ortak görüşleri, tefsirde makbuldür. İhtilaflı görüşleri ise destekleyici diğer deliller bulunduğu takdirde tercih edilir.[32]

Sahabe, ilmi Hz. Peygamber'den almaları ve sebebi nüzula vâkıf olmaları nedeniyle tefsirde önemli başvuru kaynağıdır. Tâbiîn de sahabeden aldığı terbiye ve bilgi ile tefsirde çığır açtıkları için sahabeden sonra rivayet kaynağı durumundadır.

2.5. Nüzul Ortamını Dikkate Alma

Bir sözün, öncelikle kullanıldığı metin içindeki yerini, öncesi ve sonrası ile bağlantısını (metinsel bağlam), ikincisi de hangi ortam ve koşullarda ortaya çıktığını (harici bağlam) bilmek, onu doğru anlamaya götüren en değerli araçlardır.[33] Bu ilke, Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması ve yorumlanması için de çok faydalıdır. Kur'an-ı Kerim'in metinsel bağlamından, Kur'an-ı Kerim'i Kur'an-ı Kerim ile tefsir konusunu işlerken bahsedilmişti. Burada harici bağlamdan, nüzul ortamından bahsedeceğiz.

Harici bağlam, sözün ifade edildiği sıradaki olaylar ve sosyal durumdur. Ayetlerin iniş sebepleri, indikleri yer ve zaman, muhatapların kimlikleri ile sosyal, siyasal, ekonomik, psikolojik durumları, vahyin muhataplar üzerindeki etkisi gibi olaylar, harici bağlamı (nüzul ortamı) betimler.

Kur'an-ı Kerim, miladi 610-632 tarihleri arasında yirmi üç yıl gibi bir sürede, Arabistan'da bulunan Mekke ve Medine şehirlerinde inmiştir. Onun indiği bu ortamda, Arap tarihi ve geleneği hakim, şirk dini yaygındı. Hristiyanlık, Yahudilik, Sâbiîlik gibi başka dinler ile arayış içindeki hanifler vardı. İlk başta müşrikler, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) ciddiye almadılar, bir peygamber olarak kabul etmediler. Onu delirmek, sihirlenmek, cinlerin etkisinde kalmak, masal anlatmak, şiir söylemek vs. ile itham ettiler.[34] Uzun yıllar, gittikleri yolun doğruluğunu savundular. Müslümanların sayısı çoğalıp toplumsal muhalefete dönüşünce, onlara eziyete başladılar. Bir müddet sonra Müslümanlar Medine'ye hicret ettiler. Medine'de Müslümanlardan başka Yahudiler, çevrede ise Hristiyanlar vardı.

PAYLAŞALIM

"Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: 'Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?' diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir."

(Yâsîn suresi, 78-79. ayetler)

Yukarıdaki ayetlerin nüzul sebebini öğreniniz ve nüzul sebebini bilmenin önemini düşünüp arkadaşlarınızla paylaşınız.

BİLGİ KUTUSU

Ayetlerin nüzul sebebini bilmenin faydaları:

- Ayeti doğru anlamayı sağlar.
- Ayetin hikmetini kavramaya yardımcı olur.
- Ayetten isabetli hüküm çıkarmamızı sağlar.

31 Zehebî, et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn, C 1, s. 128.
32 M. Zeki Duman, "Tabiun Döneminde Tefsir Faaliyeti", s. 233-235.
33 Halis Albayrak, Tefsir Usûlü, s. 124-127; Mustafa Ünver, Kur'an-ı Kerim'i Anlamada Siyakın Rolü, s. 54 vd.
34 bk. A'râf suresi, 203. ayet; Furkân suresi, 5. ayet; Enbiyâ suresi, 5. ayet.

Onlar da İslam'a çağrıldı fakat çoğunluğu kabul etmedi. Peygamberimiz tebliğe devam etti. Müşriklerle birkaç defa savaş bile yapıldı. Yahudiler onlara destek verdi. Zamanla Müslümanların sayısı çoğaldı ve Arabistan'da tevhid egemen oldu.[35]

Yukarıda çizilen nüzul ortamındaki tabloya ait ayrıntılar Kur'an-ı Kerim'de yer alır. Dolayısıyla onu doğru anlayabilmenin ve amacına göre yorumlayabilmenin ilkelerinden birisi de işte bu nüzul ortamını dikkate almaktır. Bu bilgileri, tefsirlerde, Ulûmu'l-Kur'an eserlerinde, siyer, dil ve tarihe dair kitaplarda bulabiliriz.

Ayetler Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ağzından çıkan lafızlarla yazıya geçirilmiştir. Ancak iniş ortamına dair bilgiler, muhatapların o anki durumları vs. mushafta yer almamıştır. Bunlarla ilgili bilgileri bilmek, ayetin ne söylediğinin ve ne söylemek istediğinin aydınlanmasına ışık tutacaktır. Bunu yaparken öncelikle ayetin kim veya hangi olay hakkında, ne zaman indiğini tespit için nüzul sebebi araştırılır. Sağlam bir rivayet varsa dikkate alınır. İniş sebepleri (esbâb-ı nüzûl), sözün kavranmasını araştırırken sorulan soruların bir kısmını cevaplar. Nüzul sebeblerini bilmek, ayetlerin anlaşılmasında çok değerli bir yere sahiptir; nüzul ortamını, ayetlerin inişinin arka planını ve sebep-sonucu, bir ayetin diğer ayetlerle ilişkisini, yine bir ayetin Kur'an-ı Kerim'in bütünündeki yerini ancak onlar sayesinde öğrenebiliriz.[36]

Fizik, kimya, tıp, astronomi gibi bilimlerin verileri ışığında Kur'an tefsir edilebilir.

2.6. Bilimsel Verilerden Faydalanma

Kur'an-ı Kerim, insana yaratıcısı olan Allah'ı (c.c.) tanıtır ve O'nun dini üzere yaşamasını öğretir. Onun içerdiği konular da bu amaca göre şekillenmiştir. Dolayısıyla Allah'ı (c.c.) ve onun kâinattaki fiillerini, yapılması ve kaçınılması istenenleri, inanılacak şeyleri, ibadetleri, insanların kendi aralarında ve diğer canlılarla ilişkilerdeki ahlak ölçüleri, dünya ve ahirette mutluluğu kazandıran hayat biçimini anlatan ayetlerinin yanında bazen tarihten, bazen insanın ve evrenin yaratılmasından, bazen evrenin düzeni ve işleyişinden, bazen varlıkların özel durumlarından bahseden ayetler de yer almaktadır.

ARAŞTIRALIM

Yâsin suresinin 38-40. ayetlerini anlamada bilimsel verilerden nasıl yararlanıldığını araştırınız.

İkincil konular ana konuların arasına serpiştirilmiş, onları besleyen unsurlardır. Dahası bu tür ayetlerde işaret edilen olayların, Yüce Allah'ın kudretinin birer nişanı olduğu ve insanın onları düşünerek ibret alması gerektiği hatırlatılır. Bu tür ayetler her devirde insanların dikkatini çekmiş, o devirdeki bilimi merkeze alan bir Kur'an-ı Kerim okumasına vesile olmuştur.

35 Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 1, s. 27-80.
36 İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, s. 116-118; Muhsin Demirci, Tefsir Usûlü, s. 240-242.

Böylece onlar, kendi devirlerindeki bilgi birikimi ile o ayetleri incelemeye almışlar, birtakım yorumlara gitmişlerdir.

Çağımızda da Kur'an-ı Kerim'deki çeşitli ifadeleri ilmi veriler olarak kabul edip fizik, kimya, tıp, astronomi gibi bilimler ışığında tefsir etme eğiliminde olanlar vardır. Hatta bu tarz tefsir yazanlar bile çıkmıştır. Onlar, ayetleri bilimin verileri ile anlaşılır hale getirmeye çalışırlar. Bazıları da ayetlerdeki bilgileri bilimsel veriler ile doğrulamaya çalışmakta, hatta daha ileri giderek birçok buluşun ve bilimin kaynağının Kur'an-ı Kerim'de bulunduğu gibi görüşleri savunmaktadır. Tersi fikre sahip olup ayetleri bilimsel verilerle açıklamayı reddedenler de vardır.[37]

Kur'an'ın "Oku" diye başlaması, kâinattaki muhteşem yapının ve varlıklar üzerinde düşünmenin insanı Allah'ı (c.c.) tefekkür etmeye yönlendirmesi, bilimin verileri ile çelişmez. O, bilimin uğraş alanına giren olayları ve nesneleri, ayrıntıya dalmadan genel prensipler şeklinde takdim eder. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in ve bilimin konusu ve gayesi farklıdır.

Kur'an-ı Kerim'de, insanı, kâinatın muhteşem yapısı ile ilgili tefekküre yönelten ayetlerden bazıları şöyledir:

"Sen dağları görürsün de onları yerinde durur sanırsın. Oysa onlar bulutların yürümesi gibi yürümektedirler..."[38]

"Kâfirler görmezler mi ki, gökler ve yer birbirine bitişik idi, onları biz ayırdık. Biz her canlı şeyi sudan meydana getirdik. Hâlâ iman etmiyorlar mı?"[39]

"Deveye bakmıyorlar mı, nasıl yaratılmış! Göğe bakmıyorlar mı, nasıl yükseltilmiş! Dağlara bakmıyorlar mı, nasıl dikilmişler! Yeryüzüne bakmıyorlar mı, nasıl yayılmış!"[40]

"Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun göğsünü İslama açar; kimi de saptırmak isterse onun göğsünü (o kimse) göğe çıkıyormuş gibi dar ve tıkanık yapar..."[41]

"Rüzgarları, aşılayıcı gönderdik, gökten de su indirip sizi suladık. Onu (suyu) hazinelerde tutan siz değilsiniz."[42]

Bu tür ayetleri anlama ve yorumlamada çeşitli ilim dallarından yardım alırken rastgele değil usulünce hareket etmek gerekir.[43] Bu usule dair bazı kurallar şunlardır:

Kur'an-ı Kerim'i anlamada bilimsel verilerden faydalanırken Kur'an'ın gayesinden uzaklaşmamak gerekir.

37 İsmail Cerrahoğlu, Tefsir Usûlü, s. 305-311; Celal Kırca, Kur'an-ı Kerim ve Bilim, s. 38-57; Süleyman Gezer, Kur'an-ı Kerim'in Bilimsel Yorumu, s. 9-12, 23-38.
38 Neml suresi, 88. ayet.
39 Enbiyâ suresi, 30. ayet.
40 Gâşiye suresi, 17-20. ayetler.
41 En'âm suresi 125. ayet.
42 Hicr suresi, 22. ayet.
43 Veysel Güllüce, Bilimsel Tefsirde Usûl, s. 96-111.

Allah (c.c.) iman edenlerin her zaman yardımcısıdır.

- Kur'an-ı Kerim'in bir bilim kitabı değil din kitabı olduğunu, İslam'ın onun üzerine bina edildiğini unutmamak,
- Kur'an-ı Kerim'in ana gayesinden uzaklaşmamak,
- Bilimsel konularda ayrıntıya girmemek,
- Bilgiler sıkça değiştiği için bilimsel konularla ilişkilendirilen ayetlerin yorumunda kesin yargıda bulunmamak, kesinleşmemiş teorilere yer vermemek,
- Kur'an-ı Kerim'in bilimsel gerçekler ve buluşlar ile uyum içinde olduğunu ispata çalışmamak ya da bilimsel teorilerin zaten Kur'an-ı Kerim tarafından haber verildiği iddiasına girmemek,
- Kur'an-ı Kerim'i bilimsel bilgilerin tahakkümü altına sokmamak,
- Bilgi alanımızın dışında kalan ve çözemeyeceğimiz bilimsel konuları, ya onların uzmanına danışarak çözmek ya da tamamen o konulara girmemek.

3. Tefsirden Tefekküre

3.1. Nasr Suresi ve Tefsiri

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

إِذَا جَٓاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُۙ ﴿١﴾ وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ ف۪ي د۪ينِ
اللّٰهِ اَفْوَاجاًۙ ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُۜ اِنَّهُ كَانَ تَوَّاباً ﴿٣﴾

Rahmân ve Rahîm olan Allah´ın adıyla.

1. Allah'ın yardımı ve fethi geldiğinde
2. Ve insanların Allah'ın dinine bölük bölük girdiğini gördüğünde,
3. Rabbine hamd ederek onu yücelt ve bağışlanma dile. Çünkü o tövbeleri kesinlikle kabul edendir.

"Onlar mutlaka zafere ulaşacaklardır."
(Sâffât suresi, 172. ayet)

Bu sure, ismini ilk ayetteki *nasr* kelimesinden alır. Kur'an-ı Kerim'de 110. sırada yer alır. Bütün olarak inen son suredir. Nüzulü Medine Dönemi'nin 8. yılına, Resûlullah'ın vefatından yaklaşık iki yıl öncesine denk gelir. Onun vefatından çok kısa bir süre (80 gün) önce indiği de söylenir.[44]

44 Nîsâbûrî, Esbâbu'n-Nüzûl, s. 261; Bedrettin Çetiner, Fâtiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl, C 2, s. 977.

Surede birbirine bağlı iki konu vardır: Allah'ın (c.c.) yardımı ile zafer(ler)in gerçekleşmesi ve bu başarılar karşısında Allah'a (c.c.) teşekkür edilmesi.

Surenin iniş zamanı ile meydana gelen olaylar arasında sıkı bir bağlantı vardır. İslam'ın tebliğ sürecinde Hz. Peygamber ve Müslümanlar birçok sıkıntı ve engellerle karşılaştılar ama hiçbir zaman yılmadılar. Her seferinde Yüce Allah, Peygamberine ve ona inananlara yardım edeceği sözünü vermiş, başarıya ulaşacaklarını, çalışmaya ve çabalamaya devam etmelerini tavsiye etmiştir. Hakikaten de öyle olmuş, yirmi üç yıl içinde İslam Arabistan yarımadasının sınırlarını çoktan aşmış, Mekke fethedilmiş, uzak ve yakın diyarlardan insanlar bölük bölük Allah'ın (c.c.) dini İslama girmişti. İşte ilk iki ayet bu hakikati bütün çıplaklığı ile sergiler: **"Allah'ın yardımı ve fetih geldiğinde ve insanların Allah'ın dinine bölük bölük girdiğini gördüğünde, ..."**

Fetih ve zafer elde edildiğinde insanlar grup grup İslam dinine girdiğinde, Allah (c.c.), Resûlü Muhammed'den (s.a.v.), kendisine yardım eden Rabbine hamd etmesini, O'na karşı şükrünü yerine getirmesini ve O'nu yüceltmesini istedi. Surenin üçüncü ayeti bu durumu anlatır: **"Rabbine hamd ederek onu yücelt ve bağışlanma dile. Çünkü o tövbeleri kesinlikle kabul edendir."**

Hz. Muhammed (s.a.v.) bir elçidir, aynı zamanda o bir insandır. O, Allah (c.c.)'ın yardımı, müminlerin desteği ile kısa zamanda büyük bir başarıya ulaşmıştı.

NOT EDELİM

Nasr suresi zafer duygusunu inşa eder. Nasr suresine göre asıl fetih, İslam ile gönülleri fethetmektir.

BİLGİ KUTUSU

Üç çeşit zulüm vardır.

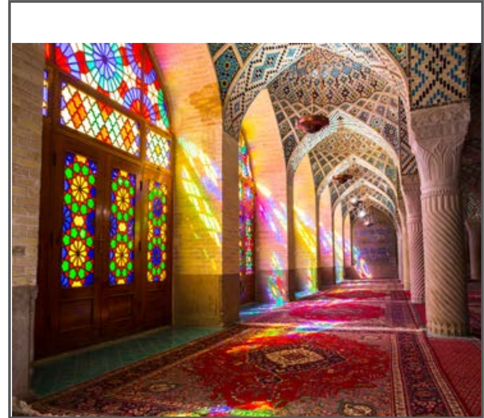
* Zulmetmek,
* Zulme destek olmak,
* Zulme sessiz kalmak.

NOT EDELİM

﴿ فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ
وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْاِبْكَارِ ﴿٥٥﴾

"Şimdi sen sabret. Çünkü Allah'ın vaadi gerçektir. Günahının bağışlanmasını iste. Akşam sabah Rabbini hamd ile tesbih et."

(Mü'min suresi, 55. ayet)

Bunun karşılığında Allah Teala ise sadece O'ndan övgünün yegane sahibi olan Allah'ı (c.c.) övmesini ve kendisinin yüceltilmesini istemiştir. Resulü, her zaman Allah'a (c.c.) hamd etmiştir. O'nun ismini zikretmiş ve O'na ibadet etmiştir. O'nun emirlerini insanlara ulaştırmıştır. Bu çabaları ile insanlar Allah'ın (c.c.) dinini bölük bölük kabul etmeye başlamıştır. Bu ayetin inmesinden sonra daha fazla ibadet etti; şöyle diyerek Rabbini daha fazla andı: *"Allahım! Sana hamd eder ve seni her şeyden yüce sayarım. Beni bağışla. Çünkü sen tövbeleri kabul edensin."*[45] Allah Resûlü vefat edinceye kadar bunu yapmaya devam etti. Bunda ümmetine de örnek oldu.

Ayrıca bu sure, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insan olarak ömrünü tamamlandığına ve vefatının yakın olduğuna işaret etmiştir. Peygamberimiz ve İbni Abbas (r.a.) gibi bir çok sahabe bu durumu dile getirmiş ve bu surenin Peygamberimizin vefatına işaret ettiğini ifade etmiştir.[46]

NOT EDELİM

Kur'an'da cennet ehlinin ve meleklerin yaptığına benzer şekilde surede söz konusu edilen "tesbih" kavramı, çoğu kere tenzih ile bazen namazla bazen de "Subhanallah" demekle tefsir edilmiştir.

(bk. Yûnus suresi, 10. ayet; Bakara suresi, 30. ayet; Ra'd suresi, 13. ayet)

Bu sure nüzul çağında, İslam'ın yayılması, hak ve adaletin gerçekleşmesi uğrunda üstün çaba gösteren insanlara Allah'ın (c.c.) yardımının gerçekleştiğini ispat etmiştir. Peygamberimizden sonraki devirlerde de benzer çaba gösterenlere Allah'ın (c.c.) yardımı her zaman gerçekleşebileceği mesajını vermektedir. Kur'an-ı Kerim'in öğrettiği Allah (c.c.) anlayışı böyledir. Hiçbir Müslüman Allah'ın (c.c.) istediklerinin ve vaadinin gerçekleşeceğinden ve gerçekleştiğinden şüphe etmez.

Mescid-i Nebi

İnsanın hayat mücadelesinde ve dini tebliğde tek başına başaramayacağı çok şey vardır. Bunun için her zaman Allah'ın (c.c.), bazen de insanların yardımına ihtiyaç duyar. O, hiçbir başarısı karşısında böbürlenmemeli ve kibirlenmemelidir. Unutmamalıdır ki her başarının arkasında bir destekçi vardır. Şüphesiz desteğin en büyüğü her zaman Yüce Allah'tandır.

Allah'ın (c.c.) yardımı, nimeti ve lütfuna teşekkür etmeyen kimse, insanların yaptıklarına da teşekkür etmez. Yine Allah'tan (c.c.) her daim bağışlanma dilemek gerekir. Bağışlanma günah işlendiğinde Allah'tan (c.c.) istenir. Fakat insan, günah işlemese de Rabbinden bağışlanma ister. Böylece onunla bağını, imanının ve dininin desteklenmesini talep etmiş olur.[47]

45 Buhârî, Tefsir, 110.
46 bk. Müslim, Tefsîr, 21.
47 Mukâtil b. Süleymân, Tefsîru Mukâtil, C 3, s. 530; Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, C 9, s. 6233-6255; Heyet, Kur'an Yolu, C 5, s. 706-708.

3.2. Tebbet Suresi ve Tefsiri

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

تَبَّتْ يَدَٓا اَب۪ي لَهَبٍ وَتَبَّۜ ۝١ مَٓا اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَۜ ۝٢ سَيَصْلٰى نَارًا
ذَاتَ لَهَبٍۚ ۝٣ وَامْرَاَتُهُۜ حَمَّالَةَ الْحَطَبِۚ ۝٤ ف۪ي ج۪يدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ۝٥

Rahmân ve Rahîm olan Allah´ın adıyla.

1. Ebu Leheb kahrolsun; (zaten yakında) kahrolacaktır.
2. Onu ne malı kurtardı, ne de kazandığı.
3. O, alevli bir ateşe girecektir.
4-5. O, dedikoducu (fitneci) hanımı da boynunda bükülmüş bir urgan olduğu hâlde (ateşe atılacaktır).

Tarih 611, yer Mekke. Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah (c.c.) tarafından peygamber seçileli bir yıl kadar olmuştu. Fakat İslama davetini gizlice sürdürmüştü. Yüce Allah, **“Artık yakınlarından başlayarak davetini açıkça yap!”**[48] diye emredince yakın akrabalarını topladı ve onları Allah’ın (c.c.) dinine çağırdı. Bunu duyan amcası Abdüluzzâ her zamanki gibi öfkeli bir şekilde öne atıldı ve “Kahrolasıca! Bizi bunun için mi çağırdın?” diye bağırdı. Öfkesinden yüzü kıpkırmızı idi, âdeta yüzünden alev fışkırıyordu. Öfkelendiğinde yüzünün bu hâlini ifade için babası ona “Ebû Leheb (Ateş Babası)” lakabını vermişti. Çok sevdiği yeğeni Muhammed’e işte o günden sonra en azılı düşmanlardan birisi oldu. Çok zengin, gururlu, kibirli biriydi. Hz. Peygamber’in insanların eşit olduklarını, dini ve ahlakı güzel olanın kurtuluşa ereceğini duyurması hiç hoşuna gitmiyordu, eşitliği asla kabul edemezdi. Resûlullah'ı takip eder, onun İslama davet ettiklerini bulur, onlara yeğeninin yalancı olduğunu söylerdi. Karısı Ümmü Cemil’le birlikte ona en kaba hakaretleri yapar, eziyet üstüne eziyet eder, elinden geleni arkasına koymazdı. Ümmü Cemil, dikenli dalları geceleyin Resûlullahın yoluna serer, olmadık dedikoduları çıkarırdı. Karı kocanın engel tanımaz kin ve düşmanlığı Allah’ın (c.c.) gücüne gittiği için onları lanetleyen bir sure indirdi. “Ebu Leheb helak olsun, helak oldu.” diyerek onun kahrolup gitmesini ve gideceğini anlattı. Sadece onun değil karısının da... Aradan on iki yıl geçti. Müslümanlar zulüm karşısında Medine’ye hicret etmiş, hatta Mekkeli müşrikleri Bedir Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğratmışlardı. Haberi alan Ebû Leheb kahrından öldü gitti. Çiçek hastalığına yakalandığı için hastalık

YORUMLAYALIM

“Dünyada eşinin zulmüne destek olan ahirette ateşine ortak olur.”

Yukarıdaki sözü Tebbet suresi ışığında yorumlayınız.

YAZALIM

Tebbet suresinin tefsirini okuyunuz ve çıkardığınız mesajları aşağıda bırakılan boşluğa yazınız.

....

....

....

....

....

....

48 Şuâra suresi, 214.ayet.

bulaşmasın diye akrabaları cenazesine katılmadı, ücretle adam tutup onu gömdürdüler.[49] Çok güvendiği onca malı mülkü, evlatları kendisine hiçbir fayda sağlamadı, çabaları boşa gitti. Üstelik bu sadece dünyadaki cezasıdır. Kendisinin ve karısının ahiretteki cezası ise çok daha ağır olan "alevli ateşe girmek" olacaktır. Dünyada sahip olduğu şeyler, orada, ona zerre miktarı fayda vermeyecektir.[50]

Ebu Leheb ve onun gibilerin tutumunu tarih boyu hiç bir müslüman kabullenemedi. Ondan önce de ondan sonra da böylesi çok kimse geldi geçti, lakin hiç birisi emeline ulaşamadı.

3.3 Haşr Suresi 21-24. Ayetler ve Tefsiri

بِسْــــــــــــمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَرَاَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِۜ وَتِلْكَ الْاَمْثَالُ
نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِۚ
هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّح۪يمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ
الْمُهَيْمِنُ الْعَز۪يزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُۜ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ
الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۜ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ﴿٢٤﴾

Rahmân ve Rahîm olan Allah´ın adıyla.

21. Eğer bu Kur'an-ı Kerim'i bir dağa indirseydik, sen onu Allah korkusundan başını eğerek parça parça olmuş görürdün. İşte! İnsanlara bu misalleri, düşünsünler diye veriyoruz.
22. O, kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'tır. Gaybı da görünen âlemi de bilendir. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir.
23. O, kendisinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'tır. O, mülkün gerçek sahibi, kutsal, esenlik kaynağı, güven veren, gözetip koruyan, en güçlü, dilediğini yaptıran ve en büyük olan Allah'tır. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır.
24. O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah'tır. Güzel isimler O'nundur.Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu anarak yüceltir. O, en güçlü, her şeyi yerli yerince yapandır.

NOT EDELİM

Haşr suresinin 21-24. ayetlerini her sabah okumak sünnettir.

Bu ayetler, Haşr suresinin son üç ayetidir. Sure Medine dönemi'nin 4. yılında nazil olmuştur. Medineli Yahudi kabilesi olan Nadroğullarının anlaşmalarını bozması üzerine sürgün edilmeleri olayı ile gizlice onlarla işbirliği yapan münafıkların hainlikleri üzerine inmiştir.[51]

49 M. Ali Kapar, "Ebû Leheb", TDV İslam Ansiklopedisi, C 10, s. 178.
50 Mukâtil b. Süleymân, Tefsîru Mukâtil, C 3, s. 532-533; Vâhidî, Esbâbu'n-Nüzûl, s. 261-262.
51 Nîsâbûrî, Esbâbu'n-Nüzûl, s. 236-239; Bedrettin Çetiner, Fâtiha'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl, C 2, s. 865-869.

Surede beş konu vardır: Nadroğullarının başına gelenler; münafıkların azgınlıkları; Müslümanlara (ensâr ve muhâcir) yapılan çağrı; Kur'an-ı Kerim'in azameti; Allah'ın (c.c.) tanıtımı. Bu konular içinde Allah'ın (c.c.) yüceliğinin ve kudretinin göstergesi olan olaylar, müminlere salih amel üzere kalmaları, Allah'ı (c.c.) asla unutmamaları (takvâ) ve ahiret için çalışmaları tavsiyesi surenin büyük kısmını oluşturur. Son dört ayette ise Kur'an-ı Kerim'in muazzam ve yüce bir kitap olduğu, onun yüceliğinin de Allah'tan (c.c.) kaynaklandığı haber verildikten sonra, isim ve sıfatları etrafında Allah'ın (c.c.) nasıl bir varlık olduğu anlatılır. Surenin ilk ayeti ile son ayetin son kısmı, çok küçük farkla, Allah'ın (c.c.) yüceliğinin anlatıldığı aynı cümlelerden oluşur; ortada ise O'nun yüceliğinin alameti olan örnekler sıralanmıştır.

Haşr suresinde son üç ayet Kur'an-ı Kerim'in çeşitli surelerinde anılan Allah'ın (c.c.) isim ve özelliklerini bir araya toplamıştır. Buna göre Allah (c.c.), iman ile bilinir, isimleri ve vasıfları ile anlatılabilir. O halde bu ayetlerde takdim edilen o Ulu Zatın isimlerini ve manalarını görelim:

Allah: Bütün varlıkların yaratıcısı ve Rabbinin Kur'an-ı Kerim'daki özel adıdır; O'nun en büyük ismi (ism-i azam) budur.

Âlimü'l-ğaybi ve'ş-şehâdet: İnsanların duyu vasıtaları ile kavrayamayacakları ve kavradıkları, gördükleri her şeyi bilen. Allah'ın (c.c.) bu ismi Kur'an-ı Kerim'de el-'Alîm (Her şeyi bilen) şeklinde geçer. Burada ise terkip olarak çok daha özel bir ifade ile anlatılmıştır.

Esmâ-i Hüsnâ, Yüce Allah'ı çeşitli yönleri ve nitelikleri ile tanıtır. Biz de O'nun varlığını, birliğini ve eşsizliğini isimleri ile tanır, isimlerinin anlattığı fiillerine iman ederiz. Hasılı, insana düşen, kendisini var eden, sayısız nimetleri bahşeden ve bu surede birkaç ismi ile tasvir edilen Allah'ı (c.c.) tanıması, güçlü bir imanla O'na bağlanması, ibadet edilecek ve sığınılacak yegâne ilahın O olduğunu gönlüne ve aklına yerleştirmesidir. O'nun kelamı olan Kur'an-ı Kerim'e hürmetle sahip çıkmalı ve tabi olmalıdır.

Biz Müslümanlar Resûlullah'ın tavsiyesi doğrultusunda dualarımızda esmâ-i hüsnâ'ya yer verir, sabah namazından sonra Haşr suresinin son üç ayetini okur, böylece hem günün başında Rabbimizi anar hem de onun emri doğrultusunda bir gün geçireceğimize dair ahdimizi yenileriz.

NOT EDELİM

Esmâ-i Hüsnâ

(اَلْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى)

Allah'ın güzel isimleri demektir. Bu ifade Kur'an'da 4 yerde geçmektedir. Bu isimleri Allah (c.c.) kendisi vermiştir. O'nun kelimelerle anlatılamayacak kadar sıfat ve fiilleri vardır.

BİLGİ KUTUSU

er-Rahman: Merhametli; dünya ve ahirette merhametini sergileyen.

er-Rahim: Şefkatli, kendisine inananlara sevgi dolu.

el-Melik: Her şeyin sahibi ve meliki, insanların hakimi, buyruklar veren.

el-Kuddûs: Kutsal, mübarek, eksikliklerden uzak, tertemiz.

es-Selâm: Esenlik veren, esenlik kaynağı.

el-Mü'min: Kendisine güvenilen, güven veren.

el-Müheymin: Her şeyi görüp gözeten, denetleyen, koruyan.

el-Azîz: En üstün, tahayyül edilemeyecek kadar güçlü, intikamı sert.

el-Cebbâr: İradesi sınırsız, gücüne karşı konulamayan.

el-Mütekebbir: Büyüklükte eşsiz.

el-Hâlik: Yaratıcı.

el-Bâri: Bir örneğe bakmadan yaratan, yaratma evrelerindeki incelikleri kendisi takdir eden, her yarattığını ayrı şekilde yaratabilen.

el-Musavvir: Yarattıklarına dilediği biçimi veren.

el-Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan.

NOT EDELİM

Haşr suresinde Allah'ın (c.c.) isimleri sayılırken bir yandan da dört önemli konu vurgulanır:

a. 22. ve 23. ayetin başında **"Allah'tan başka ilah olmadığı, olamayacağı"**

﴿هُوَ اللّٰهُ الَّذ۪ي لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۚ...﴾

b. 23. ayetin sonunda **"Allah'ın, insanların ilah kabul ettiği bütün varlıklardan yüce olduğu"**

﴿...سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾

c. 24. ayette, **"Yerde ve göklerde olan bütün yaratılmışların Allah'ı andığı, onun yüceliğini haykırdığı"**

﴿...يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ...﴾

d. Yine 24. ayette **"En güzel isimlerin (el-Esmâu'l-hüsnâ), en mükemmel vasıfların ve özelliklerin O'na ait olduğu"** açıklanmıştır.

﴿...لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى...﴾

BİLGİ KUTUSU

El-Esmâü'l-Hüsnâ ibaresi Kur'anda dört yerde geçer:

﴿وَلِلّٰهِ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوهُ بِهَاۖ وَذَرُوا الَّذ۪ينَ يُلْحِدُونَ ف۪ٓي اَسْمَٓائِه۪ۜ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ١٨٠﴾

"En güzel isimler Allah'ındır. O'na o güzel isimleriyle dua edin ve O'nun isimleri hakkında gerçeği çarpıtanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasına çarptırılacaklardır." (A'râf suresi, 180. ayet)

﴿قُلِ ادْعُوا اللّٰهَ اَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَۜ اَيًّا مَا تَدْعُوا فَلَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَب۪يلًا ١١٠﴾

"De ki: '(Rabbinizi) ister Allah diye çağırın, ister Rahmân diye çağırın. Hangisiyle çağırırsanız çağırın, nihayet en güzel isimler O'nundur.' Namazında sesini pek yükseltme, çok da kısma. İkisi ortası bir yol tut." (İsrâ suresi, 110. ayet)

﴿اَللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ اِلَّا هُوَۜ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰى ٨﴾

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayandır. En güzel isimler O'nundur." (Tâhâ suresi, 8. ayet)

﴿هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَٓاءُ الْحُسْنٰىۜ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَز۪يزُ الْحَك۪يمُ ٢٤﴾

O, yaratan yoktan var eden, şekil veren Allah'tır. Güzel isimler O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu tesbih eder. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Haşr suresi, 24. ayet)

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

Cevaplayalım

1. Haşr süresinde geçen Allah'ın (c.c.) isimlerini yazınız.

2. Kur'an-ı Kerim'i anlamak ve yorumlamak niçin önemlidir? Kısaca açıklayınız.

3. "Sen dağları görürsün de onları yerinde durur sanırsın. Oysa onlar bulutların yürümesi gibi yürümektedirler..." (Neml suresi, 88. ayet) ayetinin anlamını açıklayınız.

4. Kur'an-ı Kerim'de ahlakla ilgili olarak hangi temel ilkeler üzerinde durulmuştur? Açıklayınız.

5. Kur'an-ı Kerim, toplumsal ilişkilerin sağlıklı olması için insanlara hangi çağrıyı yapmaktadır? Belirtiniz.

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

6. Aşağıda verilen ilkelerden hangisi Kur'an-ı Kerim'i anlamak ve yorumlamak için gerekli ilkelerden değildir?

A) Kur'an-ı Kerim'i kendi bütünlüğü içinde anlama
B) Tarihsel bağlamı dikkate alma
C) Sünnetin açıklayıcılığından yararlanma
D) Bilimsel verilerden yararlanma
E) Kur'an-ı Kerim'i ezberleme

7. Kur'an-ı Kerim'in iç bütünlüğüyle ilgili verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Sünnetin kendi içindeki bütünlüğü
B) Kur'an-ı Kerim'deki cümlelerin kendi aralarında oluşturduğu bütünlük
C) Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin önceki ve sonraki ayetlerle oluşturduğu bütünlük
D) Bir konuyla ilgili ayetlerin kendi aralarında oluşturduğu bütünlük
E) Kur'an-ı Kerim'deki kelimelerin kendi aralarında oluşturduğu bütünlük

8. Kur'an'ın kendi iç bütünlüğü içinde yorumlanması akla gelir. O, Allah kelamı olması nedeniyle, baştan sona kendi içinde tutarlı, surelerin her birisi diğerleri ile bağlantılıdır. Bu nedenle onu, tek bir sure gibi kabul edenler bile olmuştur.

Yukarıdaki açıklamalara göre en güzel tefsir ilkesi aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Kur'an'ın sünnetle tefsiri
B) Kur'an'ın Kur'an ile tefsiri
C) Kur'an'ın sahabe sözüyle tefsiri
D) Kur'an'ın hadisle tefsiri
E) Kur'an'ın sahih haberle tefsiri

9. "(Allah'ım!) Yalnız sana kulluk ederiz ve yalnız senden yardım dileriz." (Fâtiha suresi, 5.ayet) **Bu ayet Kur'an-ı Kerim'in ana konularından hangisinin kapsamına girer?**

A) Yaratılış ve evren B) İbadet C) Tarih (kıssalar) D) İnsan ilişkileri E) Ahlak

10. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an-ı Kerim nazil olmadan önce Arap Yarımadası'ndaki dinî inanışlardan birisidir?

A) Zerdüştlük B) Hinduizm C) Şamanizm D) Yahudilik E) Budizm

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü/sözcükleri yazınız.

Boşlukları Dolduralım	Allah Rab Ebu Leheb Nasr Nüzül ortamı Bedi'	**11.** Allah'ın isimlerinden ''Bir örneğe bakmadan yaratan, yaratma evrelerindeki incelikleri kendisi takdir eden, her yarattığını ayrı şekilde yaratabilen'' anlamındaki isme .... denir.
		12............................ ayetlerin iniş sebeplerini, indikleri yer ve zamanı, muhatapların kimliklerini, sosyal, siyasal ve psikolojik durumlarını ve vahyin harici bağlamını ifade eder.
		13. Bütün varlıkların yaratıcısı ve Rabbinin Kur'an-ı Kerim'deki özel adıdır; O'nun en büyük ismi (ism-i azam) ....
		14. ''...Aradan on iki yıl geçti. Müslümanlar zulüm karşısında Medine'ye hicret etmiş, hatta Mekkeli müşrikleri Bedir Savaşı'nda ağır bir yenilgiye uğratmışlardı. Haberi alan .... kahrından öldü gitti. Çiçek hastalığına yakalandığı için hastalık bulaşmasın diye akrabaları cenazesine katılmadı, mezarına bile gitmedi, ücretle adam tutup onu gömdürdüler. Çok güvendiği onca malı mülkü, evlatları kendisine hiçbir fayda sağlamadı, çabaları boşa gitti.[52]
		15. Bu sure, ismini ilk ayetteki .... kelimesinden alır. Kur'an'ı Kerim'de 110. sırada yer alır. Bütün halinde inen son suredir. Nüzulü Medine Dönemi'nin 8. yılına, yani Resûlullah'ın vefatından yaklaşık iki yıl öncesine denk gelir. Onun vefatından çok kısa bir süre (80 gün) önce indiği de söylenir.

D. Aşağıdaki cümlelerin başına ifade doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

(.....)	**16.** Haşr suresinde son üç ayet Kur'an-ı Kerim'in çeşitli surelerinde anılan Allah'ın (c.c.) isim ve özelliklerini bir araya toplamıştır. Buna göre Allah (c.c.), iman ile bilinir, isimleri ve vasıfları ile anlatılabilir.
(.....)	**17.** Bilgiler sıkça değiştiği için bilimsel konularla ilişkilendirilen ayetlerin yorumunda kesin yargıda bulunmak gerekir.
(.....)	**18.** Müfessirin bir kelime veya cümlenin hangi anlamda kullanıldığını, ne dediğini, onunla neyin kastedildiğini ortaya koymasına yorum yapma denir. Tefsir literatüründe yorumlamayı anlatmak için tefsîr ve tevîl kavramları kullanılır.
(.....)	**19.** Ayetlerdeki incelikleri, mantığı, kelimelerin hangi mana için kullanıldıkları ve nüzul zamanındaki Arapçanın özelliklerini dikkate almak gerekmez.
(.....)	**20.** Unutulmamalıdır ki her başarının arkasında bir destekçi vardır. Şüphesiz desteğin en büyüğü her zaman Yüce Allah'tandır.